

Børn viser problemet, børn er ikke problemet

Af Sidsel Rosengreen, Cand.Psych.Aut.

Som led i et supervisionsforløb i den Pædagogisk Psykologiske Rådgivning, jeg er ansat i, blev vi for nyligt bedt om, at skrive et essay, med ovenstående overskrift.

Undervejs i supervisionsforløbet har det flere gange slået mig, hvordan den viden og de praksiserfaringer, vi som PPR-psykologer har, ofte er vedkommende i – og kan omsættes til - et større, samfundsmæssigt perspektiv.

Konkrete sager, som den jeg herunder tager afsæt i – er et mit bud på, hvordan erkendelser, perspektiver og greb kan blive til gavn for langt flere, end de umiddelbart berørte.

Psykiatriske diagnosticeringer af børn i folkeskolen boomer som aldrig før. Vi taler om '12-talspiger' og forarges over 'curlingforældre' og 'fjumreår', som var det selvskrevne fænomener, der tegner en ærgerlig tendens i vores kultur.

Inden for mit felt - Pædagogisk Psykologisk Rådgivning - støder vi ofte på beskrivelser af børn, der betegner samme tendens: nemlig at placere problemet *inden i* barnet. Men skal vi skabe trivsel og udvikling, må vi i stedet starte med at få øje på de problemer, barnet *er i*.

Fra mit psykologkontor på en helt almindelig folkeskole vil jeg gerne insistere på en forståelsesramme, der anskuer problemerne ikke som tilhørende eller iboende børn, men som meningsfulde og relevante modsvar på, hvordan strukturelle, samfundsmæssige forhold påvirker dem igennem systemer, normer, fællesskaber og relationer på skole- familie- og kropsniveau. niveau.

Sagen om Kasper var på mange måder en fortælling om tidsånden. Derfor har jeg valgt den som *case* til illustration af, hvordan dét at inddrage strukturelle forståelsesrammer som fx 'konkurrencestat', 'præstationssamfund' og 'perfekthedskultur' i praksisarbejdet i PPR kan give modspil til tidens tendens til individualisering af problemerne.

På samme måde, som jeg i skrivende stund mærker, at min krop vil have mig et andet sted hen (parken, køleskabet, sofaen) – fordi jeg ved, at når jeg skriver, så står *Perfektionisten* på lur, klar med sine krav og ambitioner – på samme måde kunne Kaspers krop finde ud af at passe på ham.

Efter dialogmøde, klasseobservationer, kognitiv testning, forældresamtale og statusmøde aftalte jeg, som et led i min Pædagogisk Psykologiske Vurdering, et sparringsmøde med Kaspers lærere. Her fik vi sporet os ind på dét, som lærerne var enige om, var 'kerneproblematikken':

"Hvordan kan vi hjælpe ham, når han lukker helt ned og af? Han går fuldstændig i baglås, og så er der ingen vej ind til ham. Vi prøver at spørge ham: 'hvordan gjorde du sidste gang?', prøver at give ham konkrete redskaber, med lettere opgaver, gentagelser, pyt-kasse, ja-hat ekstra dansk og matematik. Og alligevel, så lukker han bare nogle gange helt ned, og vi ved ikke hvordan, vi får ham ud af det"

Almindelige sokratiske spørgsmål og 'kiggen efter sprækker og undtagelser' rakte ikke til. Deres spørgsmål kunne altså (som så ofte) ikke besvares tilfredsstillende med et færdigt "ekspert-svar", men lagde snarere op til, at jeg og lærerne sammen reflekterede over nye måder at forstå Kasper på. Så jeg lod det svære spørgsmål ligge lidt og fortalte lærerne om mine observationer, testninger og samtale med Kaspers mor:

Gennem testning og observationer var særligt to tendenser faldet mig for øje. For det første, at han havde siddet og kigget ud ad vinduet med et 'lukket', defokuseret, nærmest dissocieret, blik.

For det andet, at han i den kognitive tests semantiske spørgsmål kunne gå i gang med at svare for lige pludselig af afbryde sig selv med et "*det ved jeg ikke*", lukket blik og mimik. Andre gange kastede han sig ud i engageret, opløftet ræsonnering, fx om hvorfor jordens hældningsgrad mon kunne skabe årstider?

Så her var en dreng, som kunne lade sig gribe af nysgerrighed og engagement.

En dreng, der af sine forældre beskrives bl.a. som "*en, der altid har set hullerne i osten*" og evalueret selv gode oplevelser negativt.

En dreng, der med lærernes ord nogle gange "*toner helt ud*", når noget svært gennemgås på tavlen og "*lukker helt ned*", når de svære opgaver skal løses.

Hvis jeg afbryder mig selv midt i en sætning, så er det som regel fordi, jeg er bange for at sige noget (som andre skulle synes er) dumt, banalt eller forkert. Jeg valgte at gå med den (umiddelbart oplagte) hypotese, at noget lignende kunne gøre sig gældende for Kasper.

Så hvordan kunne jeg undersøge præstationskravene omkring Kasper?

Efter test og observation, men forud for statusmøde og lærersparring, havde jeg tilbagemødemøde med Kaspers mor (far var på arbejde). Jeg fortalte hende (bl.a.), hvad jeg havde fået øje på:

Et helt normalt begavet barn, som har det med at hæmme sit engagement, er bange for at fejle, men som alligevel nogle gange kan lade sig rive med.

Kaspers mor er ansat i en højtstående stilling i en større virksomhed. Mit gæt var, at hun med god sandsynlighed er både flittig, dygtig, pligtopfyldende og god til behovsudsættelse (en type, jeg kender rigtig godt). Så jeg spurgte hende "*hvordan har du det egentlig selv med at lave fejl?*"

Hun svarede "*Åh, ja. Det... der er jeg nok typen, der hellere vil bruge et par timer ulønnet arbejdstid, efter ungerne er lagt i seng, på at forberede mig, så jeg ved, at det er ordentligt, det, jeg skal præsentere.*"

Vi snakkede lidt videre (hvornår Kasper var glad? hvordan han responderede på irettesættelser? På ros? Om rollemodeller og om at *se barnet indefra* og alt sådan noget), og så sukkede hun "*Det vidste vi jo egentlig godt det her. Han siger det jo hele tiden selv: 'kan vi ikke godt lave noget sjovt sammen?'. Hun tilføjede "Jeg føler, at vi spilder din tid. Der er sikkert andre børn, der har mere brug for den"*.

Jeg spurgte hende, hvad det fx kunne være, Kasper gerne ville lave sammen, og hvornår de sidst havde gjort det.

Og så fortalte hun om en episode for nyligt, hvor Kasper havde spurgt hende, om de to ikke godt kunne tage ned og spille fodbold sammen. Først havde hun svaret, at der skulle jo laves aftensmad, tømmes opvaskemaskine og ikke mindst laves lektier først. Men så sagde hun alligevel Ja!.

De havde spillet i en halv time, og Kasper var så glad bagefter. ”*SÅDAN!*” udbrød jeg helt begejstret, ”*og så spiser I bare rugbrødder til aftensmad. Mere af dét!*”.

Tilbage til kontoret, hvor jeg havde de to lærere inde til *sparring*, refererede jeg en episode fra mine observationer i klassen:

Efter tavlegennemgangen af ligninger, hvor Kasper havde kigget ud ad vinduet matematiktimen, gik læreren ned til ham. Han var ikke kommet i gang med sine opgaver og sad passivt ”*jeg forstår det ikke*”, sagde han til hende.

”*Kasper, det er altså supervigtigt, at du følger med, når jeg gennemgår stoffet på tavlen. Jeg kunne se, du sad og kiggede ud af vinduet hele tiden. Det er svært det her, og du bliver nødt til at følge med for at kunne komme i gang med at forstå det*”, sagde læreren indtrængende til ham.

Jeg refererede dette for lærerne, fordi jeg fandt, at det var et kardinalpunkt:

Hvad inviterer Kaspers adfærd til at få øje på? Er det demonstrativt og med overlæg fra hans side? Er det ubevidst? Findes der noget derimellem? Eller – (hvordan) kan vi forstå det her på andre måder?

Hvis nu vi tænkte, at Kaspers ’*lukken ned og af*’ ikke var en fejl, som han skulle have redskaber til at holde op med, som vi skulle fikse for ham? Hvis vi i stedet tænkte, at det måske var hans krops reaktion på noget. Hvad kalder det så på, at vi skal forstå?

Sammen blev det muligt for os at arbejde ud fra hypotesen, at Kaspers ’*lukken ned og af*’ er en vægring og beskytten sig selv mod nederlag. At Kasper har en krop, der mærker nederlag med et kraftigt ubehag. At – hvis vi accepterer denne præmis – så bliver vejen frem at dyrke følelsen af glæde og engagement. Og at den eneste måde dette kan lade sig gøre, er hvis det ikke længere *gælder om noget*.

At vi ikke kan ændre Kaspers adfærd og strategier som et middel (åben og læringsparat) til et mål (faglig præstation). For Kaspers kropslige reaktion er netop en sund og rask krops passende reaktion på den perfektionskultur, de forventningskrav og samfundsstrukturer, der fortæller os, at vi alle skal præstere, og at vi kun er noget værd i kraft af vores arbejdsmarkedsmæssige omsætningskraft.

Barnet (og hans kompetente, vidende krop) *viser* os problemerne, barnet *er* ikke problemet.

Således blev det muligt for os at komme frem til, at i stedet for at bekæmpe Kaspers ’*lukken ned og af*’, så måtte vi gå med den. Hjælpe ham til at forstå den og sig selv. Konkret ved at gøre ham opmærksom på, hvornår den dukker op og opfordre ham til at mærke, hvad der sker i kroppen, tankerne og omgivelserne op til og imens. Ikke afkræve et svar, blot støtte ham i at skærpe sin bevidsthed på sin egen krops signaler.

Syntesen af forældrenes, lærernes og mine forskellige erfaringer med os selv, børn, verden, skolevæsenet, arbejdslivet, samfundet etc., og vores konkrete kendskab til Kasper blev til en påmindelse til os alle om at forholde os kritisk til de systemer, vi er i, de normer, vi reproducerer, om at mærke vores værdier lidt oftere og gøre lidt mere af det, der gør os glade og giver energi.

Ikke som et instrument for noget andet (fx at kunne præstere eller koncentrere sig bedre), men fordi det – og vi – har værdi *i sig selv*.

(Plus, der kom en læsevejleder på for at udrede hans læsevanskeligheder, når nu det alligevel ikke var arbejdshukommelsen, der drillede.)